



शाश्वत विकास आणि व्यवसाय मार्गदर्शन

श्री.विलास बबनराव गरुड

प्रस्तावना :

संयुक्त राष्ट्राने निर्धारित केलेले १७ जागतिक उद्दिष्टे. ही उद्दिष्टे 'वैश्विक उद्दिष्टे' किंवा 'निरंतर विकास उद्दिष्टे' म्हणूनही ओळखली जातात. ही व्यापक ध्येये एकमेकांशी निगडित आहेत; परंतु प्रत्येक उद्दिष्टाच्या प्राप्तीचे स्वतःचे लक्ष्य आहेत. सर्व उद्दिष्टांचे एकूण १६९ लक्ष्ये आहेत. यामध्ये सामाजिक आणि आर्थिक विकासाच्या अनेक मुद्द्यांचा समावेश आहे. यात गरीबी, उपासमार, आरोग्य, शिक्षण, हवामानातील बदल, लिंग समानता, पाणी, स्वच्छता, ऊर्जा, पर्यावरण आणि सामाजिक न्याय इत्यादींचा समावेश आहे. यामध्ये खालिली ध्येयामध्ये व्यवसाय मार्गदर्शन याचा संबंध येतो.



- **गुणवत्ता शिक्षण** : सर्वसमावेशक आणि न्याय्य दर्जाचे शिक्षण सुनिश्चित करणे आणि सर्वांसाठी जगभर शिकण्याच्या संधींना उत्तेजन देणे.
- **सभ्य रोजगार आणि आर्थिक वाढ** : निरंतर, सर्वसमावेशक आणि सातत्यपूर्ण आर्थिक वाढीस प्रोत्साहन देणे. उत्पादक आणि पूर्ण रोजगाराच्या संधी सर्वांना पुरविणे.
- **उद्योग, नवीन उपक्रम आणि पायाभूत सुविधा** : संवेदनक्षम पायाभूत सुविधा, समावेशक व शाश्वत औद्योगिकीकरण आणि नावीन्यपूर्ण संशोधनाला प्रोत्साहन देणे व वाढविणे.
- **आर्थिक असमानता** : देशातील उत्पन्न किंवा आर्थिक असमानता कमी करणे.

शाळांमध्ये, मार्गदर्शन आणि समुपदेशन हे शैक्षणिक साध्य करण्यासाठी आधार म्हणून पाहिले जाऊ शकते. उद्दिष्टे हे सर्वांगीण कल्याणाची नैतिकता निर्माण करण्यात योगदान देते, व्यक्तींना नैतिकता तसेच काळजी आणि परस्पर आदर शिकवते.

शाळांमधील मार्गदर्शन आणि समुपदेशन समर्थनाची व्याप्ती:

१. **शालेय समुदायाच्या सदस्यांसाठी आरोग्य आणि कल्याण**: मूलभूत मार्गदर्शन प्रदान करणे. आणि शाळेच्या संदर्भात विद्यार्थी, पालक आणि प्रशासकांना समुपदेशन करणे.
२. **शारीरिक आरोग्य आणि निरोगीपणा**: ही सर्वात महत्वाची गरज आहे. विद्यार्थी यांना शाळांनी काळजीपूर्वक संबोधित करणे आवश्यक आहे. चांगले योगदान देणारे प्रोग्राम डिझाइन करणे गरजेचे आहे. सर्व विद्यार्थ्यांसाठी त्यांच्या शालेय जीवनातील सर्व टप्प्यांवर आरोग्य आणि शारीरिक तंदुरुस्ती आवश्यक आहे.

३. **मानसिक आरोग्य आणि निरोगीपणा:** विद्यार्थ्यांवर प्राथमिक लक्ष केंद्रित करून, मार्गदर्शन आणि समुपदेशन कार्याने भावनिक नियमन आणि सकारात्मकतेसाठी धोरणे शिकवली पाहिजेत. त्यांना प्रेरणा दिली तर मानसिक आरोग्यासह त्यांना येणारी आव्हाने ते पेलू शकतात. शाळेमध्ये विद्यार्थ्यांना समुपदेशन करणे आवश्यक असेल.
४. **सामाजिक सहभाग आणि एकसंधता:** यामध्ये आरोग्यासाठी शिकवण्याच्या धोरणांचा समावेश असेल. प्रतिकार, गुंडगिरी, आक्रमकता या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी शाळांना सुसज्ज करणे आवश्यक आहे.
५. **संज्ञानात्मक आरोग्य आणि वाढ:** संज्ञानात्मक वाढ पूर्ण करण्यासाठी धडपडत असलेल्या विद्यार्थ्यांना ओळखणे, विकासात्मक टप्पे ओळखणे,, त्यांच्या पालकांना सहाय्यक धोरणांचा सल्ला देणे, आणि अतिरिक्त शिक्षणासाठी नियोजन करणे.
६. **शिकण्याच्या गरजा आणि विविधता:** लक्ष आणि शिकण्याची आव्हाने ओळखणे, विद्यार्थ्यांमधील कोणत्याही अपंगत्वांमुळे उद्भवणाऱ्या आव्हानांना सामोरे जाणे.
७. **शैक्षणिक आणि करिअर समुपदेशन:** विद्यार्थ्यांना त्यांच्या टप्प्यांवर करिअर निवड करण्यात मदत करणे, माध्यमिक टप्प्यानंतर शैक्षणिक आणि करिअर निवडीबद्दल निर्णय घेण्यास मदत करणे आवश्यक आहे.
८. **प्रशासकीय आणि प्रणालीगत सुधारणांसाठी समर्थन प्रदान करणे:** सहभागी व्यक्ती यांना मार्गदर्शन आणि समुपदेशन समर्थनामध्ये देखील निर्णय घेताना सल्ला घेणे आवश्यक आहे. शाळेचे कामकाज, धोरणे, कार्यक्रम आणि उपक्रम यामध्ये सक्षम करणे आवश्यक आहे. औपचारिक आणि अनौपचारिक मार्गांनी, शाळेतील शिक्षक आणि शाळेचे मुख्याध्यापक यांच्यावर विद्यार्थी आणि कुटुंबांना मार्गदर्शन आणि समुपदेशन करण्याची जबाबदारी सोपवली आहे. हे सदस्य शालेय समुदाय त्यांच्या सतत विद्यार्थ्यांशी संबंध आणि संपर्कामुळे हे करण्यासाठी सर्वोत्तम आहेत.
९. **मार्गदर्शन आणि समुपदेशनाबाबत समोर येणारी अनेक आव्हाने आहेत.** शिक्षक आणि मुख्याध्यापकांना कोणत्या प्रकारची आव्हाने आहेत हे समजून घेणे आवश्यक आहे. शिक्षक आणि मुख्याध्यापक हे मार्गदर्शक आणि समुपदेशकांची भूमिका बजावत राहतील आणि त्यांच्यामध्ये या संदर्भात मूलभूत क्षमता निर्माण करणे आवश्यक आहे जेणेकरून त्यांच्याकडे आवश्यक कौशल्ये असतील. शक्य तितक्या लवकर, NEP 2020 ने सुचविल्याप्रमाणे. ज्या शाळांमध्ये संसाधने आणि प्रवेश आहे तेथे शालेय संकुल स्तरावरील व्यावसायिक/तज्ञ म्हणून नियुक्त करणे आवश्यक आहे.

शाळांमधील एक प्रभावी करिअर मार्गदर्शन प्रणाली सर्वसमावेशक आणि एकात्मिक असावी, जी संस्थेच्या एकूण उद्दिष्टांशी जुळणारी असावी. अशा प्रणालीच्या मुख्य घटकांमध्ये करिअर मार्गदर्शनासाठी स्पष्ट दृष्टी आणि ध्येय, अनुभवी व्यावसायिकांची एक प्रशिक्षित टीम, करिअर मार्गदर्शन क्रियाकलाप आणि संसाधनांची विस्तृत श्रेणी आणि शाळा आणि समुदाय यांच्यातील मजबूत भागीदारी यांचा समावेश होतो.

सर्वसमावेशक करिअर मार्गदर्शन सुनिश्चित करण्यासाठी उपेक्षित समुदायांसह विविध पार्श्वभूमीतील विद्यार्थ्यांना पाठिंबा देणे आवश्यक आहे. सांस्कृतिकदृष्ट्या-संवेदनशील करिअर मार्गदर्शन सामग्री प्रदान करून, समर्थन देण्यासाठी समुदाय संस्थांशी सहयोग करून आणि विविध पार्श्वभूमीतील विद्यार्थ्यांच्या गरजा संवेदनशील होण्यासाठी शिक्षकांना प्रशिक्षण देऊन हे साध्य केले जाऊ शकते.

तंत्रज्ञान करिअर मार्गदर्शनामध्ये, माहितीमध्ये प्रवेश, मार्गदर्शन आणि प्रगती महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावू शकते. ऑनलाइन करिअर मार्गदर्शन साधने, व्हर्चुअल करिअर फेअर्स, नेटवर्किंग इव्हेंट्स आणि करिअर समुपदेशन सॉफ्टवेअर हे तंत्रज्ञान करिअर मार्गदर्शन अनुभव वाढवण्याचे काही मार्ग आहेत.

शेवटी, करिअर मार्गदर्शन हा प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाचा अविभाज्य घटक आहे. NEP 2020 शाळांमध्ये करिअर मार्गदर्शन लागू करण्यासाठी एक भक्कम पाया प्रदान करते. NEP च्या शिफारशींचा अवलंब

करून, शाळा विद्यार्थ्यांना त्यांच्या भविष्यातील करिअरबद्दल माहितीपूर्ण निवडी करण्यास आणि त्यांच्या पूर्ण क्षमतेपर्यंत पोहोचण्यास सक्षम बनवू शकतात. करिअर मार्गदर्शनासाठी NEP 2020 च्या सूचनांच्या पूर्ण-प्रमाणात अंमलबजावणीसाठी वेळ, संसाधने आणि भागधारकांमधील सहकार्य आवश्यक आहे हे मान्य करणे महत्वाचे आहे. अंमलबजावणीची प्रगती प्रदेश आणि संस्थांमध्ये त्यांच्या क्षमता आणि प्राधान्यांच्या आधारावर बदलू शकते. तथापि, ही सुरुवातीची पावले NEP 2020 च्या सर्वांगीण विकास, समानता आणि समावेशाच्या दृष्टीकोनाशी करिअर मार्गदर्शन पद्धतींचे संरेखन करण्याच्या दिशेने सकारात्मक दिशा दर्शवतात.

REFERENCES:

1. Dhami, Manisha (2020). There Is an Emerging Need for Guidance and Counseling. Psyche retrieved from <https://www.psychreg.org/need-for-guidance-and-counselling/>
2. National Council of Educational Research and Training (2021) “Pragyata” Guidelines for Digital Education retrieved from https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/pragyataguidelines_0.pdf
3. Ranganathan, N., Wadhwa, T. (2017). *Guidance and Counselling for Children and Adolescents in Schools*. Sage Publications India .
4. https://dsert.kar.nic.in/nep/19_Guidance_and_Counselling.pdf
5. <https://www.linkedin.com/pulse/implementing-recommendations-nep-2020-comprehensive-career-merchant#:~:text=To%20effectively%20implement%20career%20guidance,%2C%20work%20shadowing%2C%20and%20internships.>